

Ferenc pápa beszéde seminaristáknak és szerzetesnövendékeknek, 2013.

Ferenc pápa beszéde a Hit Éve kapcsán zarándoklatra érkezett seminaristákhoz, novíciákhoz, novíciusokhoz VI. Pál terem, 2013.07.06

Jó estét! Megkérdeztem Mons. Fisichellát, hogy mindnyájan értetek-e olaszul, és jelezte, hogy több nyelvre tolmácsolnak, ez megnyugtató.

Köszönöm Mons. Fisichella köszöntő szavait, és köszönetet mondok a munkájáért is. Sokat dolgozott nem csak ezért a rendezvényért, hanem a Hit Éve egész folyamán. Köszönöm mindazt, amit tett, és amit még tenni fog.

Mons. Fisichella mondott valamit, amiről nem tudom, hogy igaz-e, de megismétlem: akik itt vagytok, mindannyian véglegesen Krisztusnak akarjátok adni az életeteket. Most tapsoltok és ünnepeltek, mert most van az esküvő ideje... De mi történik majd, ha vége a mézesheteknek? Hallottam egy derék seminaristáról, aki azt mondta, hogy Krisztust akarja szolgálni – tíz évig, aztán majd új életet kezd... Ez veszélyes! Jól figyeljétek: mi mindannyian, az idősebbek is, az ideiglenesség kultúrájának nyomása alatt élünk; és ez veszélyes, mert ahhoz vezethet, hogy senki sem köteleződik el egy életre semmi mellett. „Házasságot kötök arra az időre, amíg tart a szerelem”, „nővér leszek egy időre, aztán majd meglátom”, „belépek a szemináriumba, hogy pap legyek, de nem tudom, hogyan fog végződni a történet”. Ez Jézus szempontjából nem oké. Nem hibáztatlak titeket, hanem az ideiglenesség kultúráját hibáztatom, ami mindnyájunkat érint, és nem tesz jót nekünk, mert emiatt a végleges döntés ma nagyon nehéz. Az én időmben könnyebb volt, mert maga a kultúra is elősegítette a végleges elköteleződést, mind a házasságra, mind a megszentelt vagy a papi életre. A mai időkben azonban nem könnyű a végleges elköteleződés. Mi az ideiglenesség e kultúrájának vagyunk az áldozatai. Szeretném, ha elgondolkodnátok: hogyan lehetek szabad az ideiglenesség kultúrájától? Meg kell tanulnunk, hogy a belső cellánk ajtaját bezárjuk – belülről! Egyszer egy jó pap, aki magát nem érezte jó papnak, mert alázatos volt és bűnösnek érezte magát, sokat imádkozott a Szűzanyához, mondván (spanyolul mondom, mert ez egy szép vers), szóval azt mondta a Madonnának, hogy soha nem távolodna el Jézustól: „Esta tarde, Senora, la promesa es sincera. Por las dudas, no olvide dejar la llave afuera” – „Ma este Úrnőm, az ígéretem őszinte. De minden eshetőségre gondolva, ne felejtse el a kulcsot kívül hagyni a zárban.” Ő a Szűzanya iránti szeretetből mondja ezt. De ha valaki mindig kívül hagyja a kulcsot, gondolván, hogy „bármikor jöhet még”, akkor ez így nem oké. Meg kell tanulnunk azt, hogy belülről zárjuk be az ajtót. És ha nem vagyok biztos magamban, akkor jó, akkor időre van még szükségem, de amikor Jézusban bizonyosságra lelek (mert Jézus nélkül nincs biztonság), amikor biztosnak érzem magam, akkor magamra zárom az ajtót. Megértettétek mindebből, hogy mi az ideiglenesség kultúrája?

A terembe lépve kezembe vettem a beszédet, amit korábban írtam, és láttam, hogy van benne egy olyan szó, amit mindenképp el akartam nektek mondani: az öröm. Ott, ahol megszentelt személyek vannak (fiatal seminaristák, szerzetesek, szerzetesnők), ott mindig öröm van. Ez a frissességnek az öröme, Jézus követésének az öröme; az az öröm, amit a Szentlélek ad, nem a világ. Hol és miből születik ez az öröm? Talán abból, hogy szombat este hazamegyek, és a régi barátaimmal elmegyek egyet táncolni? Ebből születik az öröm egy seminarista számára, például? Nem? Vagy igen?

Van, aki azt mondja: az öröm azokból a dolgokból születik, amiket birtoklunk. Ezért keressük a legújabb modellű okostelefont, a leggyorsabb motort, a legfeltűnőbb autót... De én azt mondom nektek, hogy nagyon nem érzem jól magam, amikor egy papot vagy nővért divatos autóval látok – ez így nem megy. És most biztos azt gondoljátok magatokban, „akkor biciklivel kellene járnunk?” Igen, a bicikli nagyon jó. A balomon ülő Mons. Alfred például biciklivel jár. Azt gondolom egyébként, hogy az autó szükséges a sok munka miatt, amikor sok helyre kell rövid idő alatt eljutni, de akkor vegyetek egy szerényebb autót! És ha a szép autó tetszik, gondoljatok arra, hogy hány gyerek hal éhen a világon. Az öröm nem abból születik, amit birtoklunk!

Aztán van, aki azt mondja, hogy az öröm a szélsőséges élményekből fakad, amikor az adrenalin borzongását érezzük magunkban: a fiatalok szeretnek a kés hegyén táncolni. Más azt fogja mondani, hogy a divatos ruhák vagy a legmenőbb lokálokban való szórakozás ad örömet. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a nővérek ilyen helyekre járnának, a fiatalokról mondom általánosságban. Ismét mások azt mondják, hogy az öröm a másik nemnél elért sikerből jön, miközben egyik partnertől a másikhoz sodródnak. Ez nem igazi szeretetet, bizonytalan szeretetet, a szeretetet „kipróbálása”. És folytathatnánk tovább a sort... Ti magatok is kapcsolatban vagytok ezekkel a dolgokkal, amikről nem lehet nem tudomást venni.

Tudjuk, hogy mindez néhány vágyat ki tud elégíteni, kelthet bennünk valami ideiglenes örömet, de ez az öröm a felszínen marad, nem bensőséges öröm. Ez a pillanat részegsége csupán, ami nem tesz valóban boldoggá. Az öröm azonban nem a pillanat részegsége, hanem valami más!

Az igazi öröm nem a dolgokból, nem birtoklásból születik. A találkozásból, a másokkal való kapcsolatból születik, abból az élményből, hogy elfogadottnak, megértettnek, szeretettnek érezzük magunkat, és mi magunk is elfogadunk, megértünk, szeretünk másokat. És ezt nem pillanatnyi érdekből tesszük, hanem a másikért, mert a másik személy. Az öröm a találkozás ingyenességből fakad! Abból, amikor azt halljuk, „Fontos vagy nekem” – nem szükségszerűen szavakban kifejezve. Ez szép! És épp ez az, amit az Isten megértet velünk. Mert amikor az Isten hív, azt mondja nekünk: „Fontos vagy nekem, szeretlek és számítok rád!” Jézus mindnyájunknak ezt mondja. Ebből születik az öröm! Annak a pillanatnak az öröme ez, amikor Jézus rám nézett. Ezt hallani és megérteni a mi örömünk titka: az, hogy tudjuk, Isten szeret minket, hogy számára nem számok, hanem személyek vagyunk, és hogy tudjuk, Ő az,

aki minket hív. Pappá, szerzetessé lenni elsősorban nem a mi döntésünk – nem mi választjuk. Nem bízom abban a seminaristában, novíciában, aki azt mondja: „Én ezt az utat választottam.” Ez nekem nem tetszik. Ez nem oké. A hivatás válasz egy hívásra, a szeretet hívására. Érzek valamit magamban, ami nyugtalanít, és igennel válaszolok. Az imádságban az Úr megéreztetni velünk ezt a szeretetet, de sok más jelen keresztül is, amit az életünkben vehetünk észre, és azokon a személyeken keresztül, akiket az utunkba hoz. A Vele való találkozás öröme, az Ő hívásának az öröme, arra indít minket, hogy ne zárkózzunk be magunkba, hanem nyíljunk meg. Ez az öröm visz az Egyház szolgálatára. Szent Tamás azt mondta: „bonum est diffusivum sui” – nem túl nehéz latin: a jó kiárasztja magát, túlcsoordul önmagán, mint ahogyan az öröm is. Ne féljetelek megmutatni annak az örömét, hogy válaszoltatok az Úr hívására, az Ő szeretetteljes hívására, és ne féljetelek tanúságot tenni az Ő Evangéliumáról az Egyház szolgálatában. Az igazi öröm ragályos, és segít előre haladni. Ezzel szemben, amikor olyan seminaristával vagy novíciával találkozol, aki túl szomorú, az jut eszedbe, hogy itt valami nem oké. Hiányzik az Úr öröme, a szolgálatra indító öröm, a Jézussal való találkozás öröme, ami arra indít, hogy másokkal találkozz azért, hogy Jézust hirdessed. Ilyenkor ez hiányzik. Az életszentség nem a szomorúságban van! Szent Teréz (és sok spanyol van itt, akik jól ismerik őt), azt mondta: a szomorú szent szomorú egy szent. Sőt, amikor találkozol olyan seminaristával, pappal, nővérrel, novíciával, aki ilyen szomorú arccal jár-kel, mintha a világ összes gondját az ő vállára borították volna, akkor ez nem oké. Kérlek benneteket, nővérek és papok, sose járjatok ecetes uborka arccal! Gondoljátok meg: amikor egy seminaristának, papnak, nővérnek az életéből hiányzik az öröm, szomorú, talán az jut eszetekbe, hogy „pszichés gondjai vannak”. Nem, ez nem igaz. Megtörténhet ugyan, mert néhányan szegények valóban megbetegszene, de általában itt nem pszichés problémáról van szó. Az elégedetlenség problémája ez? Igen. Mi a gyökere az öröm hiányának bennük? Ez a cölibátus problémája. Mindjárt megmagyarázom. Ti, seminaristák, nővérek, a szereteteteket Jézusnak szentelitek, és ez egy nagy szeretet. A szívetek Jézusé, és ez indít arra, hogy tisztasági fogadalmat tegyetek, cölibátust fogadjatok. De a tisztaság és a cölibátus fogadalmak nem fejeződnek be a fogadalomtétel pillanatában, hanem folytatódik... Ez egy olyan út, ami lelkipásztori atyasággá-anyasággá érlelődik. És amikor egy pap nem atyja a híveinek, amikor egy nővér nem anyja azoknak, akikkel dolgozik, akkor szomorúvá válik. És ez a probléma. Ezért azt mondom nektek: a lelkipásztori életben tapasztalt szomorúság az atyaság és anyaság hiányából fakad, ami azt jelenti, hogy valaki rosszul éli meg az Istennek szenteltséget, mert annak a termékenységre kell vinnie minket. Egy pap vagy egy nővér nem lehet meddő. Ez nem katolikus. Ez NEM katolikus. Az Istennek szenteltségnek a szépsége éppen ez az öröm.

Nem akarom zavarba hozni ezt a szent nővért, aki a kordon mögött volt, szegénykém majdnem megfulladt, de az arca boldog volt. Kedves nővér, jólesett az arcára tekintenem. Ön bizonyára már nagyon sok éve szerzetes, de szépek a szemei, és mosolygott, és nem panaszkodott amiatt, hogy odanyomják a korláthoz. Amikor ilyen példákkal találkoztok, olyan nővérekkel, papokkal, akik boldogok és örömteliek, azért van, mert ők termékenyek és

életet adnak. És azért tudnak életet adni, mert életüket Jézus örömeiben találják meg. Öröm, semmi szomorúság, lelkipásztori termékenység.

Hitelesnek, koherensnek kell lennünk ahhoz, hogy az Evangélium örömteli tanúi legyünk. Ez a következő szó, amit szeretnék nektek mondani: a hitelesség. Jézus sokat ostorozta a képmutatókat, azokat, akik kétszínűek. A fiatalok számára könnyű a hitelességről beszélni, mert a fiatalok mind hitelesek akarnak lenni. És mindnyájatok számára visszataszító, amikor olyan papokkal, nővérekkel találkoztok, akik nem hitelesek.

És elsősorban ez a felnőttek, a nevelők felelőssége. A nevelőké, akik most szintén itt vagytok. Nektek kell hiteles példát nyújtani a fiatalabbak számára. Koherens fiatalokat akarunk? Akkor legyünk mi magunk is koherensek következetesek. Mert ha nem, akkor az Úr azt fogja rólunk is mondani, amit a farizeusokról mondott Isten népének: tegyétek meg, amit mondanak, de ne tegyétek azt, amit tesznek. Koherencia és hitelesség.

De ti magatok is ezt az utat kövessétek, fiatalok. Mindig azt mondom, amit Assisi Szent Ferenc mondott: Krisztus arra hívott minket, hogy az Evangéliumot hirdessük – szavakkal is! Maga a mondata így hangzik: „Hirdessétek mindig az Evangéliumot, és ha szükséges, akkor szavakkal is.” Mit akar ez jelenteni? Az Evangéliumot az életünk hitelességével, koherenciájával kell hirdetni. De ebben a világban, amelyben a gazdagság annyi rosszat tesz, nagyon fontos, hogy papok és nővérek, mi mindnyájan hitelesen éljük a szegénységünket. Ha azt látod, hogy egy oktatási intézmény, vagy plébánia, stb. elsődleges érdeke a pénz, akkor az nem jó. Nem hiteles. Hitelesnek kell lennünk. Ezért tegyük azt, amit Szt. Ferenc mond: hirdessük az Evangéliumot a példánkkal, és utána a szavainkkal. Másoknak elsősorban a mi életünkből kell kiolvasniuk az Evangéliumot. És itt nem kell attól félnünk, hogy hibáink vannak – a hibáinkon próbáljunk javítani. És nem kell félnünk attól, hogy korlátaink vannak, mert az Úr ismeri ezeket a korlátokat, hanem nagylelkűen hagynunk kell, hogy Ő cselekedjen bennünk. Hibák, korlátok – és itt hozzáteszem a bűnöket is... Hadd kérdezzem meg: van itt az aulában valaki, aki nem bűnös? Emelje fel a kezét. Senki? Innen az én székeimtől a terem végéig, mindenki bűnös. A kérdés az, hogy mit teszek a bűneimmel. Szeretnék nektek egy tanácsot adni: legyetek mindig áttetszőek a gyóntatóval. Mindig. Mondjátok el mindent, és ne féljete. „Atyám, vétkeztem...” Gondoljátok a samariai asszonyra, aki azért, hogy bebizonyítsa a város lakóinak, hogy megtalálta a messiást, azt mondta nekik: „elmondott mindent, amit tettem”. És mindnyájan ismerték ennek a nőnek az életét. Mondjátok el mindig az igazságot a gyóntatónak. Ez az áttetszőség jót tesz, mert alázatossá tesz mindnyájunkat. Bármilyen legyen is az, mondjátok el, „atya, már megint ezt tettem, megint önző voltam...” bármilyen legyen is az. Mondjátok el az igazságot anélkül, hogy bármit is eltitkolnátok, szépités nélkül, mert Jézussal beszéltek a gyóntató személyében, és Ő tudja az igazságot. Csak Ő az, aki mindig megbocsát. És az Úr csak azt akarja, hogy mondj el a gyóntatónak mindent, amit Ő már úgymond tud. Áttetszőség! Szomorú olyan seminaristával, nővérrel találkozni, aki egyszer itt gyónik, hogy lemossa a foltot, aztán valaki másnál, majd ismét másnál... egyik gyóntatótól a másikig zarándokol, hogy eltitkolja a saját igazságát.

Áttetszőség! Jézus az, aki téged hallgat. Legyetek mindig áttetszőek a gyóntatóban jelenlevő Jézus előtt. De ez kegyelem. „Atyám, vétkeztem, ezt tettem, azt tettem...” – mondjátok el mindent. És az Úr átölel, megcsókol! „Menj, és többé ne vétkezz!” És ha visszatérsz, akkor újra ugyanezt mondja. Tapasztalatból mondom: olyan sokszor találkoztam megszentelt személyekkel, akik a kétszínűség csapdájába esnek, mert nem áttetszőek. Alázatosan mondjátok el: „Ezt tettem.” Mint a vámos a templom végében, „ezt tettem”. És az Úr megteheti, hogy szádra teszi a kezét. Ő megteheti, de ne ti tegyétek! Megértettétek? A bűnből túláradsz a kegyelem! Ezzel az áttetszőséggel nyissátok meg a kaput a kegyelemnek!

A szentek és a lelki élet mesterei azt mondják nekünk, hogy a hitelességben való növekedéshez nagyon hasznos, sőt elengedhetetlen a mindennapi lelkiismeretvizsgálat. Mi történik a lelkemben? Így legyél nyitott az Úrral, aztán a gyóntatóval, a lelkiatyával. Ez nagyon fontos.

Mons. Fisichella, meddig van időnk? Azt mondja, hogy holnap reggelig. Akkor legalább hozzanak mindenkinek egy szendvicset meg egy kólát.

A koherencia alapvetően fontos ahhoz, hogy tanúságtételünk hihető legyen. De önmagában ez sem elég, szükség van kulturális felkészültségre – aláhúzom, kulturálisra – ahhoz, hogy számot adjunk hitünkről és reményünkről. A jelen környezet, amelyben élünk, állandóan arra hív, hogy hitünk mértékét megmagyarázzuk, és ez jó dolog, mert segít abban, hogy semmit se vegyünk magától értetődőnek. Ma semmit sem vehetünk magától értetődőnek. Ebben a mai civilizációban, a mai kultúrában ezt nem tehetjük meg. Ugyanakkor ez felelősségteljes feladat, jó és kiegyensúlyozott képzést kíván, amely egyesíti az élet összes dimenzióit: az emberit, a lelkit, az értelmet, és a lelkipásztorit. Képzéseinkben ez a négy alappillér. Lelki képzés, azaz a lelki élet; a szellemi élet, azaz tanulni azért, hogy magyarázatot tudjunk adni a hitünkről; az apostoli élet, azaz elkezdni hirdetni az Evangéliumot; és a negyedik a közösségi élet. Ehhez a negyedikhez szükséges az, hogy a képzés közösségben történjen, mind a noviciátusban, mind pedig a szemináriumokban. Mindig arra gondolok, jobb egy rossz szeminárium, mintha nincs is szeminárium. Miért? Mert szükséges a közösségi élet. Emlékezzetek erre a négy alappillérről: lelkiélet, szellemi élet, apostoli élet, és közösségi élet. Ez a négy. Erre a négyre kell felépítenetek a hivatásotokat.

És itt szeretném aláhúzni a közösségi étellel kapcsolatban a baráti és testvéri kapcsolatok fontosságát, amelyek szerves részét képezik ennek a képzésnek. Itt egy másik problémához érkezünk. Miért említem itt a barátságot és a testvéri kapcsolatokat? Nagyon gyakran találkoztam olyan szemináriumi vagy szerzetesi közösségekkel, vagy egyházmegyei közösségekkel, ahol a leggyakoribb szállóigék a pletykák. És ez borzasztó. Egymásról leszedik a keresztvizet, és ez a mi klerikális, szerzetesi világunk jellemzője. Bocsássatok meg, de ez mindenhol felüti a fejét, irigységek, féltékenységek, az, hogy rosszat mondunk a másiról. Nem csak az, hogy rosszat mondunk az előjárókról – ez egy klasszikus! Azt szeretném nektek mondani, hogy ez a jelenség nagyon elterjedt. Én magam is beleestem ebbe. Hányszor de hányszor beleestem ebbe! És szégyeltem magam miatta. Valóban szégyeltem magam. Nem

jó másokról pletykálni. „Hallottad, hogy...” Egy ilyen közösség maga a pokol. És ez így nem oké. Ezért fontosak a baráti és testvéri kapcsolatok. A Szentírás azt mondja: barátja kevés van az embernek, de mindenkivel testvéri kapcsolatban kell lennünk. Ha van valami gondom valamelyik testvérrrel, akkor mondom a szemébe, vagy mondom el annak, aki képes a helyzeten segíteni, de nem szabad másoknak elmondanom azért, hogy befeketítem. És a pletykák... Ez borzasztó! A pletykák mögött irigységek, féltékenység, nagyravágyás van. Gondoljátok csak meg. Egyszer hallottam egy megszentelt személyről, egy nővéréről, hogy megígérte az Úrnak, soha nem mond rosszat senkiről. Ez egy nagyon szép út az életszentséghez. Az, hogy nem mondunk rosszat másokról. „De atya, olyan sok a probléma...” Mondd az elöljárónak, a püspöknek, aki tud segíteni, de ne mondj annak, aki nem tud segíteni. Ezért nagyon fontos a testvéri közösség. És ugyan mondasz-e valaha rosszat az édesanyádról, édesapádról vagy testvéreidről? Soha. Akkor miért teszed ezt a megszentelt életben, szemináriumban, papi életben. Csak erről van szó, gondoljátok meg. Ebből áll a testvéri szeretet.

A barátság és a testvéri kapcsolatok esetében van két szélsőség: az egyik az elszigetelődés, a másik pedig a szétszóródás. Az igazi barátság és testvéri kapcsolat segít abban, hogy ne essek egyik végletbe sem, ne szigetelődjek el, de ne is szóródjak szét. A baráti kapcsolatok ápolása értékes ajándék, de nem a bezáródásra kell neveljenek, hanem arra, hogy kilépünk saját magunkból. Egy pap, egy szerzetes sosem lehet sziget, hanem olyan embernek kell lennie, aki mindig nyitott a találkozásra. A barátságok pedig a szerzetesi családjaikat különféle karizmái által is gazdagodnak. Ez valóban nagy gazdagság. Gondoljunk oly sok szent szép barátságára.

Attól tartok, hogy kicsit le kell rövidítenem a beszédet, de a türelmetek valóban nagy.

Arra szeretnék bátorítani, hogy lépjete ki magatokból, hogy az Evangéliumot hirdessétek, de hogy ezt tegyétek, ki kell lépnetek magatokból, hogy Jézussal találkozzatok. Két kijárat van: az egyik a Jézussal való találkozás felé, a transzcendencia felé, a másik pedig a másokkal való találkozás felé, hogy nekik Jézust hirdessük. És ennek a kettőnek együtt kell lennie. Ha csak az egyiket valósítod meg, akkor nem fog menni. Kalkuttai Teréz anyára gondolok, aki nagyon jól csinálta. Nem félt semmitől, kiment az utcákra, de ez a nő attól sem félt, hogy mindennap két órát térdeljen az Úr előtt. Ne féljete attól, hogy kilépjete magatokból az imában és a lelkipásztori munkában. Legyete bátrak, imádkozzatek, és menjete hirdetni az Evangéliumot.

Én egy missziósabb Egyházat szeretnék, nem egy megállapodott Egyházat. Az Egyház akkor szép, amikor előre tart. Ezekben a napokban olyan sok misszionárius jött a reggeli szentmisére a Szent Márta-házban, és amikor üdvözöltek, azt mondták, „Én már idős nővér vagyok, már negyven éve Csádban vagyok, Afrikában, itt vagy ott...” Milyen szép! De ugye értitek, hogy ez a nővér azért tudta így eltölteni ezeket az éveket ott, mert soha nem adta fel, hogy Jézussal az imában találkozzon. Lépjete ki tehát magatokból a transzcendencia felé, Jézus felé az imádságban, és mások felé az apostoli munkában. Így szolgáljatek az

Egyházat, hűségesen járva azon az úton, amit Jézus akar. Tőlünk, akik már nem vagyunk olyan fiatalok, ne tanuljátok meg azt a sportot, amit mi öregek gyakran űzünk, a panaszkodás sportját. Ne tanuljátok el tőlünk a „panasz istennő” kultuszát. Ez a mindig siránkozás istennője. Legyetek inkább pozitívak, műveljétek a lelki életet, és ugyanakkor menjetek, legyetek képesek az emberekkel való találkozásra, különösen is azokkal, akik a legmegvetettebbek és a legszerencsétlenebbek. Ne féljetez attól, hogy kilépjetez magatokból és az ár ellen ússzatek. Legyetek szemlélődők és misszionáriusok egyszerre. Legyen veletek mindig a Szűzanya, és legyetek szívesek, imádkozzatek a rózsafüzért. El ne hagyjatek! Legyen mindig veletek házatekban a Szűzanya, ahogyan János apostolnál volt. Ő kísérjen és őrizzen bennetez mindig. És imádkozzatek értem is, mert nekem is szükségem van az imáitatekra, mert szegény bűnös vagyok, de előre bátran! Menjünk előre örömmel, hitelesen, mindig azzal a bátorsággal, ami segít kimondani az igazságot, azzal a bátorsággal, ami segít kilépni magunkból, hogy Jézussal találkozzunk az imádságban, és segít kilépni magunkból, hogy másokkal találkozzunk, és az Evangéliumot adjuk nekik. És mindezt lelkipásztori termékenységgel. Legyetek szívesek, ne legyetek agglegények és vénlányok! Előre!

Mons. Fisichella említette, hogy tegnap a Credót mindenki a saját nyelvén imádkozta. Mivel mindannyian testvérek vagyunk, most mindenki a saját nyelvén mondja el a Miatyánkot. És van édesanyánk is: mondjuk el utána saját nyelvünkön az Üdvözlégyet is.